

CSEH TAMÁS ÉS CSENGEY DÉNES
SOHA NEM HALLOTT DALAI

· M Á S N A P ·

BECK ZOLTÁN ÉS SZŰCS KRISZTIÁN
1986/2021

ÖRÖKZÖRÖGKATLAN PRODUKCIÓ

És mi most itt vagyunk – In memoriam Csengey Dénes, zenés színházi előadás.
Szerzők: Cseh Tamás és Csengey Dénes,
előadók: Beck Zoltán és Szűcs Krisztián,
szerkesztő: Csengey Balázs,
rendező: Bérczes László

Gazda Albert

Nyithatatlan liftben vesztegel az Isten

1988 vége van, vagy 1989 legeleje, éppen tél, szokásos évszak, ülünk a szobában, albérlet Ungváron, a Kocjubinszkij utcában, szuterén, állandóan az ablak alá vizelnek a macskák. Jó meleg van, mint mindig, és a *Mélyrepülés* forog a Vega-109-es lemezjátszón sztereóban, Cseh Tamás új lemeze, Debrecenben vettük, átjárható immár a határ. Ennek nem Bereményi Géza írta a szövegét, hanem Csengey Dénes, egy harminc-egynéhány éves magyar költő, szegény, nem szegény, nem olvastunk tőle még semmit. De ha Cseh Tamással készít lemezt, akkor rossz költő és rossz ember sem lehet. És valóban, nagyszerű ez a *Mélyrepülés*, egyben az egész éppúgy, ahogy a részletek is, ha útba ejtjük, Európát is szemügyre veszem, hogy élnek ott nélkülünk a jó magyarok, most rájuk koccintsunk, de mind, hahó, szívemhez nőtt ez a náció, meg az, hogy úgy hírlett, fogják az Isten torkát többen, kapaszkodónak nem volt ez éppen silány, és az is, hogy ha most elvétem, nem kár értem. És a szabadságot is milyen csodálatosan érzékeltetik, már úgy értem, hogy zeneileg. Bátor és okos lemez ez, állapítjuk meg Ungváron, a Kocjubinszkij utcai albérletben, 1989 legelején, vagy 1988 végén, télen, és arra jutunk: mégsem muszáj annyira búslakodni azért, mert Bereményi Géza és Cseh Tamás nem működnek már együtt, megleszünk mi Csengey Dénessel is ezután.

Bizonyára így is lett volna. Csakhogy Csengey Dénes nem írt több lemezt Cseh Tamásnak. Elment inkább egyenest a rendszerváltó politika kellős közepébe. 100 ezer ember előtt beszélt a Szabadság téren, parlamenti képviselő lett, azt mondta, hogy Európába, de mindannyian, harcolt magas hőfokon, aztán meghalt mindössze 38 évesen.

A *Mélyrepülést* azóta is szeretem, és rendszeresen hallgatom. Minden szóba jöhető hanghordozón megvan. Ott pihen a polcon az a régi fekete lemez, egy másikon az egy-két évtizede beszerzett cédé, és Spotifyon is elindíthatom bármikor, ha mélyrepülésezhetnékem támad.

Azt viszont nem is tudtam, azaz most tudtam meg csak, hogy Cseh Tamás és Csengey Dénes a *Mélyrepülés* után még dolgoztak egy új műsoron. Készültek szövegek, dalok, dalfoszlányok, és bár kerek egész nem lett belőlük a rendszerváltó évek rendszerváltó mivolta okán, a kezdemények és töredékek megmaradtak, a Cseh Tamás Archívumban megtalálhatók. S ha így megtalálhatók, hát össze is szedte őket Csengey Balázs – a költő fia –,

gondolat gondolatot követett, ötlet ötletet, megkereste Beck Zoltánt és Szűcs Krisztiánt, valamint a csehtamásilag köztudomásúan erősen érintett Bérczes László színházi embert, azzal, hogy mi lenne, ha lenne ezekből valami. Lett, méghozzá műsor, előbb az Ördögkatlan fesztiválon, majd Budapesten is, a B32 Galéria és Kultúrtérben. Ezen voltam ott.

Kitérőt kell tennem. Ha csak úgy látom magamtól, hogy ez így van, nem biztos, hogy azonnal ugrok. Egyrészt, mert az említett zenészek munkásságát – 30Y és HS7 elsősorban – becsülöm ugyan, ám igazán mélyrehatóan nem ismerem. Másrészt, mert nem szeretem, ha nem Cseh Tamás éneklje Cseh Tamást. Van egy ilyen defektusom. Becsípődésem. Holott nem mondhatnám, hogy általános feldolgozásellenesség jellemezze engem. Viszont mondták, hogy ez a műsor jó, olyanok, akiknek hiszek. Úgyhogy osztottam, szoroztam, és arra jutottam: ez más lehet.

Mivel nem valamiből lett át- és újracsinálva, hanem előről van voltaképpen.

Tehát elmentem, megnéztem, meghallgattam. A koncertet. Vagy az előadást. Vagy a műsoros estét. Vagy mit. Másfél tucatnyi dal, idézetek, szilánkok, fekete-fehér felvételek, Cseh Tamás és Csengey Dénes hangja, ahogy dolgoznak, némi szöveg, ami összefűz. Továbbá a zenészek zenélnék és énekelnek.

Ez nem a Mélyrepülés 2, nem az a műsor, amit a páros harminc-egynéhány évvel ezelőtt csinált volna, ha nem veti bele magát egyikük mindenestül az országjobbító igazságok direkt kimondásába. Ezt a műsort Beck Zoltán és Szűcs Krisztián készítette a hagyatékból, Bérczes László rendezésében, Csengey Balázs közreműködésével. Most készítették.

Nem reprodukálnak, hanem értelmeznek, kereteznek, építenek, és ezt pont annyira csinálják jól, hogy ne pusztán megidézve legyenek a történet hősei, belecsúsztatva holmi szép-szomorú nosztalgizálásba, hanem ábrázolva legyenek ők. A dalok mellett és azon túl. Messze nem ugyanaz. Más nem is szabadott volna tenni, egy ilyennek legalább annyira kell szólnia az alkotóról, amennyire úgy maradt alkotásaik egészé formálásáról és életre keltéséről.

Amikor az elején megszólal a rádióból az Ausztrália, az az előadás első katartikus pillanata. Akkor máris megjelenik a legendás énekes harmadikként a színpadon. Ott is marad mindvégig. Maradhatna árnyékként is, ennek azonban nem örülhetne senki. Egy Cseh Tamás ne kísérsen. Nem tagadom, az első dalok közben még eszembe jutott egyszer-kétszer, hogy milyen jó lenne, ha mégis Cseh Tamás énekelne itt. Az ő hangját hallottam előszüremelni az egyéb hangok alól, sőt fel-felbukkant Bereményi Géza is. Mintha Cseh Tamás énekelte volna, hogy nincs egy végigvarrt nadrágszegély, és mintha Bereményi írta volna, hogy a hatvannyolcas évre váltott a következő, s a reformfolyamatban elúszott mellőlem ő. Ám menet közben kitisztult a kép, és egyre világosabbá vált, hogy mindenki saját jogon van itt jelen. Azt, hogy nyithatatlan liftben vesztegel az Isten, csakis Csengey írhatta. Azt, hogy most már engedjünk hazudni más, és hagyjunk itt lehiggadt undorral még egy utolsó, utolsó, utolsó arcrándulást, Becknek és Szűcsnek kellett énekelnie.

A publikum, szokás szerint húsztól nyolcvanig – lehet, hogy a nyolcvannal túlzok, és azért írom, hogy még most is középen lehessen nagyjából –, nem hiába várta az újabb érzelmi-értelmileg erős pillanatokat. Jöttek egymás után, onnan, hogy most lenne időben, de nincsen idő rá, most lenne időben, ha volna erő rá, most lenne időben, de végleg elévül, most lenne időben az Úr szava végül, egészen odáig, hogy járásomat végzem juharfa hegyéből, tornyok ablakából, szeretőm szeméből, szeretőm szemében arany árnyék vagyok, eltűnőben onnan is vagyok.

Aztán vége lett – és már a vastaps közben eszembe jutott, hogy akkor ezt megnézem még egyszer. Ha lehet. Amikor írom ezt a szöveget, akkor még nem néztem, de amikor olvassa az olvasó, akkor már igen, a jegyeket megvettem. Ezenkívül szeretnék lemezt is. Hogy bármikor hallgathassam a dalokat. A Csengey–Cseh–Beck–Szűcs-dalokat. Csengey Dénes nincs, Cseh Tamás nincs, szuterén, macskapisiszag, Vega–109-es lemezjátszó sincs – 2021 van –, ám Beck Zoltán és Szűcs Krisztián napjaink korszerű platformjain és eszközein is szépen meg szabadon szólna szerintem.